

Sygn. akt XV Ca 20/14

POSTANOWIENIE

Dnia 18 marca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Brygida Łagodzińska (spr.)

Sędzia: SO Ewa Fras-Przychodni

Sędzia: SO Krzysztof Godlewski

Protokolant: st. protokolant sądowy Marcin Cieślik

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 18 marca 2014 roku w Poznaniu

sprawy z wniosku (...) S.A. z siedzibą w K.

przy udziale D. Ż. i T. Ż.

o stwierdzenie nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie

na skutek apelacji wniesionej przez uczestników

od postanowienia Sądu Rejonowego Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu

z dnia 31 lipca 2013 r.

sygn. akt V Ns 293/12

postanawia:

I. oddalić apelację;

II. zasądzić od uczestników na rzecz wnioskodawcy kwotę 120 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym.

/-/ E. Fras -Przychodni /-/ B. Łagodzińska/-/ K. Godlewski

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni (...)S.A. z siedzibą w K.(wówczas: (...) S.A.z siedzibą w K.), po ostatecznym sformułowaniu wniosku, wniósł o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu na swoją rzecz, na części nieruchomości uczestników, zapisanej w kw nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy (...)w P., stanowiącej działkę nr (...)Obręb K., gmina C., opisanej na mapie zasadniczej sporządzonej przez biegłego inż. T. N., polegającej na zapewnieniu – każdoczesnemu właścicielowi linii elektroenergetycznej (...)(...)relacji P.– C., prawa utrzymania w/w linii elektroenergetycznej na nieruchomości uczestników, jej eksploatacji, naprawy, modernizacji, w tym zapewnienie prawa dostępu, przechodu i przejazdu, w tym sprzętem ciężkim przez obciążoną nieruchomość dla właściciela linii oraz osób przez niego upoważnionych w celu wykonywania eksploatacji, konserwacji, napraw, modernizacji, remontów, przeglądów, usuwania awarii linii, wycinki drzew, wymiany słupa linii elektroenergetycznej lub innych elementów w/w linii elektroenergetycznej przechodzącej przez nieruchomość lub wykonywania innych czynności niezbędnych

do eksploatacji, remontów, przeglądów, modernizacji w/w linii; ponadto orzeczenia o obowiązku znoszenia przez właścicieli nieruchomości obciążonej ograniczeń i zakazów wynikających z istnienia pasa technologicznego (...)o szerokości 50m (2 x 25m po każdej stronie linii oznaczonej na mapie sytuacyjnej), w tym zakazie wznoszenia w tym pasie budynków mieszkalnych, zakazie utrzymania w tym pasie technologicznym drzew i krzewów i roślinności przekraczającej 3m wysokości, a także korzystaniu z nieruchomości obciążonej w sposób zgodny z aktualnie obowiązującymi przepisami dotyczącymi linii elektroenergetycznych, ochrony zdrowia i życia ludzkiego oraz ochrony środowiska oraz o tym, że lokalizacja wszelkich obiektów, jak również zmiany kwalifikacji nieruchomości w obrębie pasa technologicznego linii, będzie uzgadniana z właścicielem linii elektroenergetycznej.

Na rozprawie w dniu 10 października 2011 r. uczestnicy postępowania D. Ż. i T. Ż. wniosli o oddalenie wniosku i zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 31 lipca 2013 r. Sąd Rejonowy Poznań- Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, w sprawie o sygn. akt V Ns 293/12, w punkcie 1. stwierdził, że (...) S.A.w W.nabyła przez zasiedzenie w dniu 1 stycznia 2001 r. służebność gruntową, odpowiadającą służebności przesyłu, według oznaczenia literami (...)na mapie, stanowiącej załącznik do opinii biegłego sądowego w dziedzinie (...)mgr inż. T. N.z dnia 20 czerwca 2012 r., na nieruchomości gruntowej o powierzchni 2,8500 ha, położonej w K.gmina C.przy ulicy (...), złożonej z działki numer (...)arkusz mapy (...)obręb K., zapisanej obecnie na T. Ż.w udziale 1/2 w prawie własności oraz na D. Ż.w udziale 1/2 w prawie własności w księdze wieczystej nr kw (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy (...)w P., (...)Wydział Ksiąg Wieczystych, a w punkcie 2. kosztami postępowania co do zasady obciążył wnioskodawcę, pozostawiając szczegółowe wyliczenie kosztów postępowania referendarzowi sądowemu.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania Sądu pierwszej instancji:

W 1970 r. wybudowano linię elektroenergetyczną (...)kV napowietrzną na odcinku P.– C.. Całkowita długość linii wynosi 95,24 km. Linią tą przesyłano i przesyła się nadal prąd elektryczny. Inwestycję zrealizowały, a następnie ją eksploatowały, w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa, Zakłady (...)w P., stanowiące przedsiębiorstwo państwowe. Zakłady (...)w P.z dniem 31 grudnia 1975 r. uległy likwidacji, a w ich miejsce powołano Zakłady (...)z siedzibą w P.oraz Zakład (...)z siedzibą w P.. Następnie zgodnie z ustawą z dnia 23 października 1987 r. o utworzeniu W.utworzono W.. Istniejące wówczas okręgi energetyczne, posiadające status przedsiębiorstw państwowych, zgrupowane zostały w tej właśnie wspólnocie. W ramach W.zamiast Zakładów (...)z siedzibą w P.oraz Zakładu (...)z siedzibą w P.powołano (...)– P., także z siedzibą w P.. Na mocy Zarządzenia nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1989 r. (...)– P.uległ podziałowi i powstał Zakład (...)w P.oraz Zakład (...)z siedzibą w P.. Następnie dokonano podziału Przedsiębiorstwa Państwowego Zakład (...)w P.i jego przekształcenia w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. Na skutek w/w podziału linia elektroenergetyczna (...)kV napowietrzna na odcinku P.– C.została wniesiona do spółki pod firmą (...) S.A.w W.. Spółka (...) S.A.w 2007 r. zmieniła firmę na (...) S.A.Następnie na skutek podziału spółki (...) S.A.w drodze przeniesienia na spółkę (...) S.A.z siedzibą w W.materialnych i niematerialnych składników majątkowych (...) S.A., (...) S.A.wstąpiła z dniem 31 grudnia 2007 r. we wszystkie prawa i obowiązki (...) S.A.związane z własnością przedmiotowej linii elektroenergetycznej oraz użytkowaniem wieczystym nieruchomości, obejmującej działki, na których posadowiono stację energetyczną. W roku 2008 r. spółka (...)zmieniła firmę na (...) S.A.w K.-J.. (...) S.A.zmieniła swoją firmę na (...) S.A.w K., która jest nadal aktualna. Fragment posadowionej w 1970 r. linii elektroenergetycznej napowietrznej wysokiego napięcia (...)kV przebiega przez nieruchomość, będącą współwłasnością D. Ż.i T. Ż.(braci - uczestników postępowania), położoną w K., gmina C., przy ul. (...), oznaczoną jako działka (...)arkusz mapy (...)obręb K., dla której Sąd Rejonowy (...)w P.,(...)Wydział Ksiąg Wieczystych, prowadzi księgę wieczystą nr (...). Nieruchomość tą uczestnicy postępowania otrzymali jako darowiznę od swojej babci. Na nieruchomości tej mieszkała babcia uczestników postępowania do jej śmierci w 2003 r., a uczestnicy w latach dziecięcych często u niej przebywali. Uczestnicy postępowania urodzili się już po posadowieniu przedmiotowej linii elektroenergetycznej. Obecnie nikt już na tej nieruchomości nie mieszka (babcia uczestników nie żyje od 2003 r.). Przedmiotowa nieruchomość jest nieruchomością rolną o powierzchni 2,85 ha, zabudowaną parterowym budynkiem mieszkalnym, obecnie nie zamieszkałym. Ponadto na działce znajdują się ruiny budynków gospodarczych.

Przez działkę przebiega linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia (...)kV (pięć przewodów). Niemal na środku działki posadowiony jest kratownicowy słup stalowy. Od zabudowań do wymienionego słupa grunty rolne nie są użytkowane, za słupem dzierżawione. Według obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego działka nie jest przeznaczona pod zabudowę – z wyjątkiem niewielkiego pasa gruntu, położonego przy działce sąsiedzkiej, oznaczonej numerem (...). (...) S.A.pismem z dnia 10 listopada 2009 r. zwrócił się do D. Ż.i T. Ż.z propozycją umownego uregulowania statusu przebiegającej przez ich nieruchomość linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia i zaproponował im jednorazowe wynagrodzenie w kwocie 17.000 zł za ustanowienie służebności przesyłu. Do porozumienia jednak nie doszło. Przed Sądem toczy się postępowanie z powództwa D. Ż.i T. Ż.przeciwko (...) S.A.o zapłatę wynagrodzenia z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości, które zostało zawieszono do czasu zakończenia postępowania w niniejszej sprawie. Stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o dokumenty oraz zeznania świadka P. K.i zeznania uczestników postępowania oraz w oparciu o opinię i zeznania biegłego sądowego z dziedziny (...)mgr inż. T. N.. Nadto podstawę ustaleń faktycznych Sądu stanowił dowód z oględzin nieruchomości uczestników postępowania. Sąd ocenił powyższe dowody jako wiarygodne i istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Rozważania prawne Sąd pierwszej instancji rozpoczął od przytoczenia treści przepisów art. 285 § 1 i 2 k.c. stanowiących o przesłankach ustanawiania ograniczonych praw rzeczowych na nieruchomości. Sąd zwrócił uwagę, że z dniem 3 sierpnia 2008 r. weszły w życie przepisy Kodeksu cywilnego o służebności przesyłu (art. 305¹ i następne) dodane przez ustawę z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 116, poz. 731). Przepisami tymi wprowadzony został nowy, trzeci - obok służebności gruntowych i służebności osobistych - rodzaj służebności, zdefiniowany w art. 305¹ k.c. Stosownie do tego przepisu, nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 k.c. prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń (służebność przesyłu). Na podstawie art. 292 k.c. w związku z art. 305⁴ k.c. służebność przesyłu, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, można nabyć przez zasiedzenie. Służebność przesyłu, w przeciwieństwie do służebności gruntowej, nie została powiązana z nieruchomością władnącą. Ma ona na celu umożliwienie przedsiębiorcy właściwego korzystania z urządzeń, których jest właścicielem, a zatem, które wchodzi w skład jego przedsiębiorstwa (art. 55¹). Ustanowienie służebności przesyłu następuje na rzecz przedsiębiorcy, a jej nabycie w drodze zasiedzenia następuje przez przedsiębiorcę, a nie na rzecz właściciela nieruchomości władnącej lub przez takiego właściciela. Przy instytucji przesyłu kategoria „nieruchomości władnącej” w ogóle nie występuje. Oznaczenie takiej nieruchomości jest więc dla ustanowienia lub nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu niepotrzebne. Powołane przepisy art. 305¹ - art. 305⁴ k.c. nie miały z uwagi na datę ich wejścia w życie zastosowania w niniejszej sprawie. Tym niemniej, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego: „ustanowiona na rzecz przedsiębiorstwa (w znaczeniu podmiotowym) służebność gruntowa lub nabyta przez przedsiębiorstwo w drodze zasiedzenia taka służebność, jako prawo korzystania z nieruchomości obciążonej w zakresie związanym z działaniem tego przedsiębiorstwa (art. 285 k.c.), odpowiada funkcji i treści nowo kreowanej służebności przesyłu. Tak jak dla ustanowienia na rzecz przedsiębiorcy lub nabycia przez przedsiębiorcę w drodze zasiedzenia służebności przesyłu, tak i dla ustanowienia na rzecz przedsiębiorstwa lub nabycia przez przedsiębiorstwo w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, także bezprzedmiotowe jest oznaczenie nieruchomości władnącej”. (por uchwała z dnia 7 października 2008 r. sygn. III CZP 89/08, publ. Biul. SN 2008/10/7). W odniesieniu do służebności gruntowej przesyłu, wykładnia art. 285 § 2 k.c. musi uwzględniać charakter tej służebności i jej przeznaczenie społeczno - gospodarcze oraz społeczno - gospodarcze przeznaczenie nieruchomości, wchodzącej w skład przedsiębiorstwa energetycznego, któremu służebność ma służyć. (por. postanowienie SN z dnia 5 czerwca 2009 r. sygn. I CSK 392/08). Okolicznością sporną pozostawało, czy wnioskodawca spełnił wszystkie przesłanki nabycia w drodze zasiedzenia opisanej we wniosku służebności gruntowej. Uczestnicy postępowania D. Ż.i T. Ż.zarzucili, że wnioskodawca nie może doliczyć do terminu zasiedzenia okresu, przez jaki służebność faktycznie była wykonywana przez Skarb Państwa – jako przedsiębiorstwo państwowe, przed rokiem 1989 r. Ich zdaniem bowiem, do tego czasu termin zasiedzenia służebności uległ zawieszeniu. Uczestnicy zarzucili też złą wiarę wnioskodawcy, a w konsekwencji twierdzili, że nie upłynął czas niezbędny do nabycia służebności w drodze zasiedzenia. Bezspornym natomiast było, że posiadanie owej służebności przez wnioskodawcę,

a wcześniej jego poprzedników prawnych, polegało na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Zgodnie z treścią art. 292 k.c. służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio. Jak wynika z powołanych przepisów, ustawodawca zasiedzenie służebności gruntowych czynnych, w tym służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, ograniczył do przypadków posiadania służebności, polegającej na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Trwałym i widocznym urządzeniem, w rozumieniu powołanego przepisu, jest tylko rezultat świadomego działania człowieka, znajdujący się na nieruchomości, z której posiadacz służebności korzysta lub co najmniej wkracza w nią. Przyjętymi w orzecznictwie przykładami trwałego i widocznego urządzenia na nieruchomości, z której korzysta posiadacz nieruchomości, są: utwardzenie szlaku drożnego, wybudowanie mostka, okno sąsiedniego budynku otwieranego na zewnątrz. Tym samym o posiadaniu służebności polegającej na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia może być mowa jedynie wówczas, gdy dane urządzenie jest uzewnętrznionym wyrazem używania cudzej nieruchomości w sposób odpowiadający treści określonej służebności. Sąd pierwszej instancji uznał, że zlokalizowana na nieruchomości uczestników postępowania linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia, znajdująca się na tym obszarze w całości nad powierzchnią gruntu, mieściła się kategorii przewidzianego w art. 292 k.c. trwałego i widocznego urządzenia. Podkreślenia zdaniem Sądu Rejonowego wymagało, że orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2005 r. (sygn. CK 489/04, Lex 301735), na które wskazywał wnioskodawca odnosiło się do analogicznej sytuacji jak w niniejszej sprawie, tj. dotyczyło linii energetycznej położonej na powierzchni nieruchomości, na której dodatkowo znajdował się słup, który niewątpliwie musiał być uznany za urządzenie trwałe i widoczne. W niniejszej sprawie na powierzchni nieruchomości uczestników postępowania również znajdował się słup wysokiego napięcia. Można zatem uznać, że zaprezentowany wyżej pogląd Sądu Najwyższego był aktualny w stanie faktycznym niniejszej sprawy. Następnie Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 172§1i2 k.c., ustanawiających przesłankę zasiedzenia służebności gruntowej. Do zasiedzenia, którego bieg rozpoczął się przed dniem wejścia w życie ustawy, wprowadzającej nowe terminy zasiedzenia, stosuje się od 1 października 1990 r. przepisy nowe; dotyczy to w szczególności możliwości nabycia prawa przez zasiedzenie (zob. art. 9 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. DZ.U. 1990.55.321). Wnioskodawca oraz jego poprzednicy prawni byli posiadaczami służebności gruntowej w złej wierze. Nieruchomość, na której posadowiona została linia wysokiego napięcia, była bowiem nieruchomością prywatną, o czym w dacie jej budowy wiedział budujący ją w imieniu Skarbu Państwa Zakłady (...) (przedsiębiorstwo państwowe). Z uwagi na przyjętą w polskim systemie prawa zasadę jawności ksiąg wieczystych podmiot ten miał, a przynajmniej powinien był mieć świadomość co do sytuacji prawnej nieruchomości, na której przebiegać miała montowana linia wysokiego napięcia, należąca obecnie do uczestników postępowania. Sąd podkreślił, że dobra wiara posiadacza istnieje jedynie wówczas, gdy posiadacz jest przekonany, że posiada rzecz zgodnie z przysługującym mu prawem, a to jego przekonanie uzasadnione jest okolicznościami danego przypadku. Dobrą wiarę wyłącza natomiast nie tylko pozytywna wiadomość o braku uprawnienia, ale i brak wiadomości, spowodowany niedbalstwem. Bieg terminu zasiedzenia służebności rozpoczyna się od chwili, gdy posiadacz służebności przystąpił do korzystania z trwałego i widocznego urządzenia. Sąd pierwszej instancji ustalił, że początkową datą, w której poprzednik prawny wnioskodawcy – Przedsiębiorstwo Państwowe Zakłady (...) przystąpił do wykonywania na gruncie - aktualnie uczestników postępowania – służebności, polegającej na przesyłaniu prądu przez umieszczone na niej napowietrznej linii wysokiego napięcia, jest dzień 31 grudnia 1970 r. Co prawda w aktach brak dokumentu odbioru wybudowanej linii elektroenergetycznej, jednakże w sprawie nie było wątpliwości, iż linia ta została wybudowana w 1970 r. – wynikało to zarówno z zeznań świadka P. K., jak i z tzw. „paszportu linii”. W związku z powyższym, Sąd za datę pewną rozpoczęcia użytkowania nieruchomości uczestników przez poprzednika prawnego wnioskodawcy, uznał dzień 31 grudnia 1970 r., a więc ostatni dzień roku 1970 r. Zgodnie z treścią art. 176 k.c. jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania, obecny posiadacz może doliczyć do czasu, przez który sam posiada, czas posiadania swego poprzednika. Jeżeli jednak poprzedni posiadacz uzyskał posiadanie nieruchomości w złej wierze, czas jego posiadania może być doliczony tylko wtedy, gdy łącznie z czasem posiadania obecnego posiadacza wynosi przynajmniej lat trzydzieści. Przepis art. 176 k.c. nie czyni rozróżnienia, czy przeniesienie posiadania ma nastąpić na podstawie czynności prawnej, czy także w inny sposób. Posiadanie służebności jest odrębną postacią posiadania, niż posiadanie rzeczy. Nie obejmuje ono władania rzeczą, ale faktyczne korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności. Posiadanie rozciąga się na nieruchomość i jej części składowe, a skoro za części składowe uważane są prawa związane z własnością, to posiadacz

nieruchomości uprawniony jest do posiadania służebności, związanych z nieruchomością władnącą. Osoba, na rzecz której nastąpiło przeniesienie posiadania nieruchomości władnącej, uprawniona jest do posiadania służebności, związanych z tą nieruchomością. Przeniesienie posiadania nieruchomości władnącej powoduje także przeniesienie posiadania służebności z nią związanej i jest wystarczającym tytułem, legitymującym do wykonywania posiadania w granicach, w jakich nastąpiło przeniesienie (por. uzasadnienie wyroku SN z 3 stycznia 1969 r., III CRN 271/68, OSNCP 1969, nr 10, poz. 177). Pierwotni poprzednicy prawni wnioskodawcy – (...) S.A. z siedzibą w K. były to przedsiębiorstwa państwowe. Z uwagi na obowiązującą w polskim systemie prawa do dnia 1 lutego 1989 r. zasadę tzw. jednolitej własności państwowej, do wskazanej daty nie można uznać przedsiębiorstwa państwowego za samoistnego posiadacza służebności gruntowej. Oznacza to, że niedopuszczalne jest zaliczanie posiadania przez przedsiębiorstwo państwowe wykonywanego przed dniem 1 lutego 1989 r. do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa. Skutki prawne związane z posiadaniem samoistnym w tamtym okresie (przed dniem 1 lutego 1989 r.) przez przedsiębiorstwo państwowe nieruchomości mogły powstać tylko na rzecz Skarbu Państwa. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 r., mając status państwowej osoby prawnej, nie mogła nabyć (także w drodze zasiedzenia) własności nieruchomości, może zgodnie z treścią art. 176 k.c. do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1 lutego 1989 r. zaliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty, jeżeli nastąpiło przeniesienie posiadania. (postanowienie z dnia 18 maja 2007 r. sygn. I CSK 64/07). Ze zgromadzonej w niniejszej sprawie dokumentacji, wynikało, że do dnia 9 lipca 1993 r. poprzednicy prawni wnioskodawcy mieli status przedsiębiorstw państwowych. Dopiero na mocy zarządzenia nr (...) /O./93 z tego dnia Ministra Przemysłu i Handlu dokonano przekształcenia Przedsiębiorstwa Państwowego Zakładu (...) w P.w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. Na skutek podziału przedmiotowa linia wysokiego napięcia została wniesiona do spółki (...) S.A. jako aport. Mając powyższe na uwadze należy uznać, że w analizowanym układzie faktycznym nabycie przez wnioskodawcę prawa posiadania służebności gruntowej miało charakter pochodny. Sąd Rejonowy stwierdził, że termin zasiedzenia służebności gruntowej, odpowiadającej swym charakterem służebności przesyłu wyniósł w niniejszej sprawie 30 lat. Rozpoczął on swój bieg 31 grudnia 1970 r. Do dnia 1 października 1990 r. (data wejścia w życie nowelizacji art. 172 k.c. przewidującej dłuższe terminy zasiedzenia) nie upłynęło bowiem jeszcze 20 lat. Poza tym w dacie 31 grudnia 1990 r. poprzednik prawny wnioskodawcy był jeszcze przedsiębiorstwem państwowym. Termin zasiedzenia z służebności gruntowej, odpowiadającej swym charakterem służebności przesyłu, upłynął zatem z dniem 31 grudnia 2000 r. A więc poprzednik prawny wnioskodawcy (...) S.A. w W. nabył przez zasiedzenie służebność gruntową dopiero w dniu 1 stycznia 2001 r. (w złej wierze). Sąd nie podzielił jednocześnie stanowiska uczestników postępowania, że termin zasiedzenia służebności gruntowej uległ w niniejszej sprawie zawieszeniu do 1989 r. Brak bowiem podstaw, które powodowałyby takie zawieszenie biegu terminu zasiedzenia. W ocenie Sądu pierwszej instancji, nawet w poprzednim ustroju możliwe było dochodzenie i obrona swoich praw i interesów, czego jednak ani uczestnicy ani ich poprzedniczka prawna (babcia wcześniejsza właścicielka nieruchomości) nie czynili, godząc się w ten sposób na faktyczne istnienie służebności gruntowej. Sąd nie znalazł podstaw do zaakceptowania tej bezczynności uczestników postępowania. W szczególności nie wykazano, by podjęto jakiegokolwiek w ogóle działania, zmierzające do obrony swoich praw (a tym bardziej, by wywołało to lub mogło wywołać represjonowanie uczestników postępowania albo ich babci). Z tych powodów Sąd Rejonowy orzekł zgodnie z wnioskiem w przedmiocie zasiedzenia ograniczonego prawa służebności przesyłu. O kosztach postępowania orzekł na podstawie art. 520 § 2 k.p.c., uznając, że z uwagi na różny stopień zainteresowania uczestników postępowania wynikiem niniejszej sprawy uzasadnione było obciążenie tymi kosztami wyłącznie wnioskodawczyni. Sąd jednocześnie skorzystał z uprawnienia przewidzianego w art. 108 § 1 k.p.c. i szczegółowe wyliczenie kosztów postępowania pozostawił referendarzowi sądowemu.

Apelację od powyższego postanowienia wnieśli uczestnicy postępowania, zaskarżając je w całości. Orzeczeniu zarzucili:

1. naruszenie prawa materialnego:

a) przez niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 292 k.c. do nabycia w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu, a więc do konstrukcji nie przewidzianej tym przepisem, stworzonej w

wyniku wykładni, odbiegającej od dosłownego brzmienia regulacji zawartej w art. 285 k.c. i traktowania jej de facto jako źródło prawa,

a w konsekwencji:

b) naruszenie art. 2 oraz art. 64 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

c) przez naruszenie art. 121 pkt 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c., w wyniku jego niezastosowania na skutek nieuprawnionego nieuwzględnienia zarzutu, że bieg terminu zasiedzenia uległ zawieszeniu od dnia 31 grudnia 1898 r. z uwagi na istniejące w okresie od 1970 r. uregulowania prawne, które uniemożliwiały poprzednikowi prawnemu uczestników postępowania podjęcie skutecznych działań zapobiegających umieszczeniu na przedmiotowej nieruchomości urządzeń elektroenergetycznych, jak również uniemożliwiających podjęcie skutecznych działań zapobiegających nabyciu przez Skarb Państwa i przedsiębiorstwo przesyłowe w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu i tym samym bezpodstawne zastosowanie art. 292 k.c. w zw. z art. 172 k.c.

Wskazując na powyższe apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez oddalenie wniosku o zasiedzenie dłużności gruntowej oraz zasądzenie od wnioskodawczynie na rzecz uczestników kosztów postępowania.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczynie wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie od uczestników postępowania na jej rzecz kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się bezzasadna.

Sąd Okręgowy w pełni podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, które przyjął jako własne. Powyższa uwaga dotyczyła w szczególności kwestii następstwa prawnego wnioskodawczynie wobec pierwotnego posiadacza urządzeń przesyłowych umieszczonych na nieruchomości uczestników postępowania oraz jego następców prawnych. Kolejność tych przekształceń i przedstawione dla ich wykazania dokumenty uprawniały z kolei do zastosowania wobec wnioskodawczynie przepisów art. 292 k.c. w zw. z art. 176§1 k.c. i art. 352 k.c. w zw. z art. 348 k.c.

Sąd odwoławczy w pierwszej kolejności odniósł się do zarzutu apelacji niezgodności zapadłego wyroku z art. 2 oraz art. 64 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Powyższa kwestia była przedmiotem rozpoznania przez judykaturę, czego wyrazem jest uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., zgodnie z którą przed wejściem w życie art. 305¹ – 305⁴ k.c. było dopuszczalne nabycie w drodze zasiedzenia na rzecz przedsiębiorcy służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy przypomniał, że konstrukcja prawna służebności przesyłu została wprowadzona z dniem 3 sierpnia 2008 r. (art. 305¹ – 305⁴) i została ukształtowana z jednoznaczną intencją potwierdzenia dotychczasowej praktyki orzeczniczej, która konsekwentnie przyjmowała możliwość ustanowienia na nieruchomości służebności gruntowej, pozwalającej na korzystanie ze znajdujących się na niej urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorcę wykorzystującego je w swojej działalności gospodarczej. Sąd Najwyższy przywołał się przy tym na uchwały z dnia 17 stycznia 2003 r. (III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142) oraz z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 89/08, Biuletyn SN z 2008 r., nr 10, s. 8). W drugiej z nich zostało stworzone pojęcie „służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu” i dopuszczono nabycie jej przez zasiedzenie na rzecz przedsiębiorcy. Stanowisko to zostało podzielone w późniejszym orzecznictwie (por. m.in. uchwała siedmiu sędziów z dnia 9 sierpnia 2011 r., III CZP 10/11, OSNC 2011, nr 12, poz. 129, wyrok z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08, niepubl., postanowienie z dnia 26 lipca 2012 r., II CSK 752/11, „Głosa 2013, nr 1, s. 58 i inne). Potwierdzeniem kontynuacji tej linii orzeczniczej jest właśnie powołana na wstępie uchwała Sądu Najwyższego z ubiegłego roku. Sąd Najwyższy podkreślił w niej, że przed wprowadzeniem regulacji o służebności

przesyłu możliwe było nabycie przez zasiedzenie wyłącznie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Prawo to miało charakter służebności gruntowej.

Nie sprzeciwiał się takiej kwalifikacji prawnej stanu posiadania przez wnioskodawcę trwałego urządzenia na nieruchomości uczestników przed 2008 r. fakt braku nieruchomości władnącej w rozumieniu art. 285 k.c. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w tej kwestii ewaluowało. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02 i w postanowieniu z dnia 8 września 2006 r. (II CSK 112/06) wypowiedział wyraźny pogląd o konieczności istnienia nieruchomości władnącej, wchodzącej w skład przedsiębiorstwa, jako przesłanki nabycia służebności przez zasiedzenie, natomiast w uchwale z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 89/08) przyjął, że na podstawie art. 292 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. służebność przesyłu, polegająca na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, może być nabyta przez zasiedzenie. Służebność przesyłu, w przeciwieństwie do służebności gruntowej, nie została powiązana z nieruchomością władnącą. Ma ona na celu umożliwienie przedsiębiorcy właściwego korzystania z urządzeń, których jest właścicielem, a zatem które wchodzi w skład jego przedsiębiorstwa (art. 55¹ k.c.). Ustanowienie służebności przesyłu następuje na rzecz przedsiębiorcy, a jej nabycie w drodze zasiedzenia następuje przez przedsiębiorcę, a nie na rzecz właściciela nieruchomości władnącej lub przez takiego właściciela. Przy służebności przesyłu kategoria „nieruchomości władnącej” w ogóle nie występuje. Oznaczenie takiej nieruchomości jest więc dla ustanowienia lub nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu niepotrzebna. Stanowisko to podzielił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08 (II CSK 389/08) i w uchwale z dnia 27 czerwca 2013 r. (III CZP 31/13, OSNC 2014/2/11, Lex nr 1324958, Biul. SN z 2013 r., nr 6, s. 5). Sąd Okręgowy rozpoznający niniejszą sprawę również podzielił ten pogląd.

Powyższe rozważania, wyjaśniające genezę ograniczonego prawa rzeczowego, odpowiadającego treści służebności przesyłu, braku konieczności istnienia nieruchomości władnącej jako przesłanki koniecznej istnieniu tego prawa oraz dopuszczające możliwość nabycia tego prawa w drodze zasiedzenia, stanowiły punkt wyjścia do rozważań na temat zgodności utworzonej w ten sposób instytucji prawnej z ustawą zasadniczą.

Zasada demokratycznego państwa prawnego deklarowana w art. 2 Konstytucji, zawiera w swojej treści m.in. ochronę praw obywateli w razie zmiany regulacji normatywnej. Z perspektywy zasiedzenia służebności przesyłu pod uwagę należy wziąć także art. 21 ust. 1 i art. 64 Konstytucji, zapewniające ochronę prawa własności. W konsekwencji rozstrzygane zagadnienie wymaga oceny także z perspektywy art. 31 ust. 3 Konstytucji, dopuszczającego ograniczenie w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw jedynie wówczas, gdy jest to uzasadnione proporcjonalną ochroną innych wartości i praw.

Biorąc pod uwagę te kryteria, możliwość pełnego uwzględnienia okresu, w którym na nieruchomości istniał stan odpowiadający wykonywaniu służebności przesyłu, jest rozwiązaniem najlepiej odpowiadającym relacji pomiędzy tą służebnością a służebnością gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Przemawia za tym konstrukcja służebności przesyłu oraz cel jej wprowadzenia, czyli potwierdzenie uporządkowanie wcześniejszego orzecznictwa, nie zaś wprowadzenie nowego rodzaju prawa rzeczowego. W konsekwencji, konstrukcja funkcjonująca do tej pory jedynie na podstawie orzecznictwa została bez istotnych zmian powtórzona w art. 305¹-305⁴ k.c. Z perspektywy konstytucyjnego podziału kompetencji władzy ustawodawczej i sądowniczej przepisy te potwierdziły więc treść normatywną, która już wcześniej wynikała z przepisów o służebnościach gruntowych. W konsekwencji, zamiarem ustawodawcy było objęcie nową regulacją możliwie szerokiej grupy stanów faktycznych. W przeciwnym razie uporządkowanie i usankcjonowanie wcześniejszej praktyki orzeczniczej przyniosłoby znacznie bardziej ograniczony skutek.

Z tego powodu możliwość pełnego uwzględniania stanu faktycznego istniejącego na nieruchomości przed dniem 3 sierpnia 2008 r. nie stoi w sprzeczności z celami regulacji służebności przesyłu ani z gwarancyjnym charakterem norm prawa intertemporalnego. Zarówno z punktu widzenia właściciela nieruchomości, na której istnieje stan odpowiadający służebności przesyłu, jak i przedsiębiorcy korzystającego z tej sytuacji, wprowadzenie art. 305¹-305⁴ k.c. nie oznaczało żadnej istotnej zmiany. Pierwszy zmuszony jest do znoszenia działania osoby trzeciej na swojej

nieruchomości w tym zakresie, drugi natomiast może korzystać z urzędzeń przesyłowych w takim samym zakresie, w jakim byłoby to możliwe we wcześniejszym stanie prawnym oraz nabyć stosowną służebności w drodze zasiedzenia.

Nie można także uznać, by możliwość pełnego doliczenia okresu posiadania przed dniem 3 sierpnia 2008 r. mogła stanowić zaskoczenie dla zainteresowanych podmiotów, zwłaszcza dla właścicieli nieruchomości, które zostają obciążone służebnością przesyłu. W razie braku możliwości zaliczenia tego okresu na poczet posiadania służebności przesyłu na nieruchomości powstałaby służebności gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu, z perspektywy więc zakresu ograniczeń prawa własności skutek byłby w obu przypadkach taki sam. W rezultacie, możliwość pełnego zaliczenia okresu sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. na poczet posiadania służebności przesyłu spełnia wymagania proporcjonalności wynikające z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Rozwiązanie to opiera się na ograniczeniu zakresu konstytucyjnej ochrony prawa własności (art. 21 ust. 2 i art. 64 Konstytucji) w zakresie koniecznym dla ochrony praw innego podmiotu (przedsiębiorcy), równocześnie zaś nie pociąga za sobą naruszenia zaufania do przewidywalności działań ustawodawcy, które jedynie uszczegółowił w tym wypadku swoją wcześniejszą decyzją (tak SN w powołanej uchwale z 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013/12/139). Reasumując zarzut niezgodności zapadłego wyroku z art. 2 i art. 64 ust. Konstytucji okazał się niezasadny.

Sąd nie podzielił także zarzutu naruszenia art. 121 pkt 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c. Możliwość zastosowania tych przepisów wchodzi w rachubę jedynie wówczas, gdy zainteresowany wykaże, że w ramach dopuszczalnych przed 1989 r. środków prawnych, rzeczywiście podejmował takie próby i nie były one skuteczne, albo że ich niepodjęcie wynikało z uzasadnionego zagrożenia dla niego samego lub jego bliskich; samo ogólne powołanie się na ówczesną sytuację społeczno-polityczną nie jest wystarczające do uznania, że nastąpiło zawieszenie lub przerwanie biegu zasiedzenia. (zob. postanowienie SN z 12.06.2013 r., II CSK 498/12).

W ocenie Sądu odwoławczego apelujący nie wykazali nawet próby podjęcia takich działań ani nie wykazali żadnych konkretnych przeszkód, które usprawiedliwiłyby ich zaniechanie. W apelacji powołali jedynie regulacje administracyjne, które ich zdaniem uniemożliwiały ochronę. Trafnie jednak wskazała wnioskodawczyni, że do akt nie zostały dołączone żadne decyzje administracyjne oraz wywłaszczeniowe. Sąd Okręgowy zauważa, że poprzedniczka prawna uczestników nie podejmowała także żadnych działań przed sądem. Wyjaśnienia apelujących o jej strachu przed ówczesnymi działaniami władz, w tym przed elektryfikacją były ogólnikowe, a przez to niewystarczające do usprawiedliwienia biernej postawy spadkodawczyni uczestników w ochronie swoich praw do nieruchomości.

Z przytoczonych powodów, Sąd odwoławczy ocenił apelację jako bezzasadną i na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c. ją oddalił.

O kosztach postępowania orzekł na podstawie art. 520§2 k.p.c. Mając na uwadze sprzeczności interesów uczestników postępowania oraz to, że apelację wnieśli uczestnicy postępowania, Sąd obciążył ich kosztami poniesionymi przez wnioskodawczynię. Złożyły się na nie wynagrodzenie pełnomocnika w kwocie 120 zł, którego wysokość została ustalona na podstawie § 12 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 7 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie w sprawie opłat za czynność radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 490).

/-/ E. Fras -Przychodni /-/ B. Łagodzińska/-/ K. Godlewski